

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRÁNAK KIADVÁNYAI.

6.

Gergely Pál

**ARANY JÁNOS
ÉS AZ AKADÉMIA KÖNYVTÁRA**

BUDAPEST, 1958

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRÁNAK KIADVÁNYAI

6.

Gergely Pál

ARANY JÁNOS
ÉS AZ AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

6.

BUDAPEST, 1958

Különlenyomat

a Magyar Könyvszemle 1957. évi 4. számából

A kiadásért felel az Akadémiai Kiadó igazgatója

44209/58 Akadémiai Nyomda, Budapest, V., Gerlóczy utca 2. — Felelős vezető: Bernát György

ARANY János több mint két év tizeden át a legszorosabb kapcsolatban volt az Akadémiai Könyvtárral: a könyvtár ARANY életében és ARANY a könyvtár életében történelmi fontosságú szerepet töltött be.

Lássuk előbb a kapcsolatot első felét: *mit jelentett a Könyvtár ARANY számára?* Nem kevesebbet, mint költői, szerkesztői, esztétikai és irodalomtörténeti munkásságának (legyen szabad itt csak *Zrínyi és Tasso* című székfoglalójára utalnunk) egyik fontos támaszát, segítő eszközét. 1860 novemberétől, amióta ARANY Pesten élt, szinte állandó látogatója volt az Akadémiai Könyvtárnak. Az Üllői út és Erkel utca sarkán levő lakásától akkoriban alig negyedóránnyira volt ez a könyvtár, a ma is meglevő TRATTNER—KÁROLYI-házban (Petőfi S. utca 3), a II. emeleten. Ha valamilyen könyvre, folyóíratra volt szüksége, többnyire idelátogatott, mert mint akadémiai tag, sokkal könnyebben olvashatott s kölcsönözhetett itt, mint a lakásához közelébb eső Múzeumi Könyvtárban.

Szász Károllyal váltott levelezéséből tudjuk, hogy amikor SZÉCHENYI halála után emlékkódra írására kérték föl, az Akadémiai Könyvtárban tanulmányozta SZÉCHENYI kiadott és kiadatlan műveit. Adatok szólnak arról is, hogy egyik legnagyobb eposzának, a *Buda Halálának* történeti forrásait is nagyrészt könyvtárunkban gyűjtötte a különféle kiadású PRISCOS, JORDANES, CALLIMACHUS-krónikák stb. anyagából. ARANY kitűnő, háromkötetes életrajzának írója, VOINOVICH Géza mondja, hogy egyetlen iramban, hihetetlenül gyorsan írta e remekművét, mintegy fél év alatt. Nem véletlen, hogy ebben a csodálatos műben a folklorista elemek a poeta doctus tudatos művészetével olvadnak össze a történelem és a hun—magyar mondavilág emlékeivel.

Mint a *Kisfaludy-Társaság* francia, angol, spanyol színműfordításainak gondozója is számos művet használt a Könyvtár anyagából. Pl. saját *Hamlet-* és *János király-*fordításai átdolgozásához, végleges formába öntéséhez is különféle angol és német jegyzetes kiadásokat tanulmányozott, mielőtt tökéletes, átdolgozott kézíratait 1866-ban nyomdába adta. Utólérhetetlenül szép s az eredeti SHAKESPEARET híven tolmácsoló fordításainak (*Szentivánéji álom!*) máig sem ér a nyomába senki.

Fia följegyzéséből tudjuk, hogy ARANY 1868 után újból elővette kedvelt klasszikusait, gyakran kikölcsönözte VERGILIUS, OVIDIUS, TACITUS, CAESAR, TERENTIUS és PLAUTUS műveit. Kivált e két utóbbit s a nagy görög író: ARISZTOPHANÉSZT kedvelte. Ennek mind a tizenegy fennmaradt vígjátékát lefordította, 1870-től kezdve, négy éven át; részben hivatalában s a mellette levő lakásán dolgozott rajtuk a kora reggeli órákban. Még nyaralására, Karlsbadba is magával vitte a különféle jegyzetes kiadásokat, — a BOTHE- és DROYSSEN-féle editiókat éppen az Akadémiai Könyvtárból kérte kölcsön. Kedvelte BURNS, SHELLEY és MOORE költeményköteteit is; hosszú „hallgatag korszakában”, éppen akadémiai hivatalának tizenharmadfél éve alatt, BURNS- és MOORE-fordításokkal törte meg a költő hallgatását.

Az általa használt könyvtári könyveknek utólag bizonyára kivételt tennénk a szigorú szabály alól, hogy a könyvekbe semmit sem szabad bejegyezni. Mit érnének egyes köteteink, ha bennük ARANY gyöngybetűs glosszáit olvashatnánk? Hiszen saját könyveiben, melyek közül néhányat alkalmam volt látni a VOINOVICH-villában, 1944—45 telén történt elpusztulásuk előtt, a nagy költőnek sok-sok ilyen széljegyzete volt. . .

Sokkal szélesebb körű és jobban felderíthető a kérdés második fele: *mit jelentett ARANY a Könyvtár számára?* Ez ugyanis ARANY akadémiai titoknokságával, illetve főtitkárságával függ össze, és megrajzolásához biztos alapot nyújt az újonnan rendezett *főtitkári levéltár* óriási akta-, jegyzőkönyv- és egyéb iratanyaga.

Az *Akadémiai Könyvtár*, fennállásának első évtizedeiben nem volt autonóm szerv az Akadémián belül, s ehhez képest nem rendelkezett saját adminisztrációval sem. A 2—3 főnyi könyvtári személyzet munkaköre szigorúan a könyvtár kezelésére szorít-

kozott, az adminisztratív jellegű teendők a titoknoki, majd főtitkári ügykörbe tartoztak. Innen adódtak ARANYnak a Könyvtárral való állandó, szoros kapcsolatai.

Titoknokká választása (1865. január 26.) után legfőbb hivatali dolga az Akadémiának s a Könyvtárnak a mai Petőfi utcai régi szállásról az akkor épült új palotába való átköltöztetése volt. ARANY irodai feljegyzéséből értesülünk az átköltözés egyes mozzanatairól. Egyik aktájának (912/1865.) külzetén pillantjuk meg idevágó, szabályos, szép iktató-soiát: „Vettem a beköltözés napján, márcz. 22. 1865.” — Ettől kezdve működött e palotában az akadémiai titkárság, melyet 1870-től főtitkárságnak neveztek. Ugyancsak ARANY hivatalos ténykedéséből, HUNFALVY Pál könyvtárvezetőhöz intézett átiratából tudjuk, hogy a Könyvtár anyagának átszállítása ugyanebben az időben történt, felállítása pedig, a ma is használatban levő ún. főraktári polcokra, 1865 májusában kezdődött meg.

Az új titoknoknak ebben az időszakban a szűkebb akadémiai (nem könyvtári) ügyekkel való foglalkozás is elég dolgot adott volna.

Megválasztásakor nem számolt ARANY a hivatali ügyek egyre növekvő tömegével, amely idők folyamán mindinkább rabjává tette hivatalának. Eleinte szabódott e nagyfelelősségű tisztségtől, de aztán úgy vélte biztosítani felesége és 1865 decemberében elhunyt leánya után maradt unokája megélhetését, valamint a Földhitelintézetnél, a közeli Bálvány utcában dolgozó fia lakását, hogyha egy darabig még vállalja a titoknokságot, melyért évi kétezer forintos fizetés járt, a négyszobás szolgálati lakáson felül.

Vessünk egy pillantást ARANYnak a kezdeti időszakban kialakult hivatali munkájára. Kitűnik az aktákból, hogy az új felolvasó teremben tartott első ülésre, ápr. 24-re ő hívta meg körlevélben az akadémiai tagokat s hírlapilag a nagyközönséget. Az ő gondja volt — többek közt — az akadémikusok első ülésrendjének összeállítása is. A nemrég előkerült helyrajzon látható, hogy ARANY sajátkezűleg jegyezte be a 160 helyet feltüntető rajzba *saját helyét*, JÓKAI és CZUCZOR ülései közé, a 61. szám alá.

A *főtitkári hivatal* minden ügye az ő kezébe futott össze. Az építkezések befejezésének, az üléstermek s hivatali szobák berendezésének, a díszterem és Országos Képtár (a mai Orsz. Szépművészeti Múzeum előde) megnyitásának, a nagygyűlés előkészítésének gondja megtetéződött a napi postával érkezett beadványok, levelek iktatásával, a válaszok megfogalmazásával (több mint *négyezerszáz sajátkezű fogalmazványa* került elő nemrég!), továbbá a felolvasó ülések anyagának biztosításával, az akadémikusokkal s másokkal való tárgyalás és levelezés munkájával, ülési jegyzőkönyvek vezetésével, kiadványok gondozásával és évente 12—15 féle pályakérdésre érkezett pályaművek adminisztrálásával. Olykor még a kíváncsi látogatókat is ő kalauzolta a palotában, s gondoskodnia kellett az elhunyt tagok búcsúztatásáról, díszsírhelyéről is. Mindezekon felül rászakadt az *Akadémiai Évkönyvek*, *Almanach*, *Akadémiai Értesítő* szerkesztői s nyomdai gondja is. Gyakran vesződött a könyvkereskedői rafinéria és pontatlanság okozta ügyes-bajos dolgokkal is. Ezekben a „kis dolgokban” éppoly nagyszerű volt, akárcsak költészetében, de mégis — sok betegeskedése és családi gyászja, valamint a közállapotok, a haza sorsa feletti aggodás mellett — ezek a hivatali nyűgök vonták el Múzsájától. CSENERGYNEK írja: „Az elnök engem ezer mindenféle dologgal zaklatván, mindeddig nem valék képes megírni a jegyzőkönyvet...” (829/1865. sz. irat). — Megható az a mentegetőzés, mellyel a nagy költő-titoknok DESSEWFYF Emil elnöktől elnézést kér, hogy gyengélkedése miatt *azonnal* nem intézhetett el valamit.

Ami a *könyvtári ügyek*et illeti: ezek is rengeteg sok dolgot adtak ARANYnak. Szinte mindennapos elfoglaltságot jelentett számára a beérkező *ajándék-, csere- és kötelese példányok átvétele* és a könyvtárnak átadása, úgyszintén a kérő- és köszönőlevelek megírása. Pedáns munkájára, páratlan kötelességtudására jellemző, hogy a beérkezett anyagról egy-két hetenként részletes jegyzéket készített. Legelső ilyen irata 1865. febr.

8-án kelt (1290. sz.), melyben négy oldalon, nagy gondossággal sorolja fel a szokásos csoportosításban az ajándék-, csere- és kötelessművek címeit. Ezek a jegyzékek ettől kezdve évről évre hosszú sorban folytatódnak egészen lemondásáig, 1877 májusáig. Némelyik évből *száznál több ilyen könyv-átadási irata* maradt ránk, ARANYnak mint átadónak és HUNFALVY főkönyvtárnok vagy BUDENZ József alkönyvtárnok átvetőnek aláírásával. Akad köztük az irnokok által készített jegyzék is, de ARANY ezeket is mind átnézte, s ennek jeléül aláírta. 1868-tól kezdve, nyilván valamelyik könyvtáros újításaként, a könyv-leküldés részben előre nyomtatott fejléces és átvételi záradékos űrlapokon történt. Ez némi munkamegtakarítást jelentett ARANYnak.

Mindez azonban csak halvány képét mutatja annak a nagy munkának, melyet ARANY a Könyvtár gyarapítása, kezelése körül végzett. Ő intézte a kül- és belföldi cserekapcsolatok adminisztrálását, az ezzel összefüggő rengeteg levelezést és a sokféle ajánlékkönyv megköszönését is.¹

Sok volt a dolga az „Állandó Könyvtári Bizottság” ügyeivel is. Őt más akadémiai bizottságon kívül ez a Könyvtári Bizottság is ülést tartott negyed- vagy félévenként. Az ülésekre való meghívás, a jegyzőkönyvek vezetése is a titoknak dolga volt az *Alapszabály* szerint. Előkerült egy ARANY által saját kezével írt meghívó is (1009/1866). Olykor azonnali intézkedést kívántak tőle. EÖTVÖS József elnök pl. 1870. ápr. 30-án valami ismeretlen ügy miatt még aznapra kérte a Bizottság összehívását. Érdekes az 1865. áprilisi bizottsági ülés határozatából HUNFALVY Pálhoz intézett átirata (1322/1865), melyben ARANY az Egyetemi Könyvtárban már bevezetett gyakorlat szerint *kérőlapok rendszeresítését* ajánlotta, valamint az olvasóteremnek naponta, egész délelőtti nyitva tartását és az 1848-ban készült nyomtatott szabályzat felfrissítését. Javaslatait el is fogadták, tehát Könyvtárunkban azóta van kérőlap-rendszer.

Mint a TOLDY Ferenc és ARANY által aláírt 1338/1865. számú iratból kiderül, június 1-én kiadták a *Könyvtár rendtartását*, az akadémikus és az ún. köz-olvasótermek, bizottsági dolgozó szobák használata irányában. Ezt valószínűleg TOLDY és HUNFALVY főkönyvtárnok szövegezte, de része lehetett benne ARANYnak is, különben nem írta volna alá. — Az 1338. sz. iratban közli ARANY a Könyvtári Bizottság elnökével a bizottságba delegált akadémikusok névsorát: TOLDY, HORVÁTH Cyrill, PAULER Tiva-

¹ A könyvtártörténeti kutatás számára nem érdektelen, ha felsoroljuk azokat a meglévő aktákat, melyek *könyvtárgyarapítási* tartalmúak. Az évszám utáni első szám az általunk adott iktatószámot jelenti, zárójelben pedig az ARANY aláírásával ellátott jegyzékek darabszámát adjuk:

1865-ben:	1074, 1049, 1118, 1290. és 1379. sz. (19 irat)
1866 "	234—243, 917. és 1674. sz. (44 irat)
1867 "	365. sz. (127 db)
1868 "	1257. és 1400. iratesomó (101 db). — Ettől fogva vegyesen a <i>nyomtatott űrlapokkal!</i>
1869 "	1306. sz. (99 db)
1870 "	1336—39. sz. és 1500 sz. ir. csomó (107 db)
1871 "	1383. sz. (19 db)
1872 "	1201. sz. (11 db)
1873 "	1364. sz. (9 db)
1874 "	1390. sz. (9 db)
1875 "	1165., 1235. és 1429. sz. (11 db)
1876 "	1540. sz. (10 db)
1877 "	1165. sz. (7 db)

(Az 1870 utáni apadás nem valóságos esőkkenés jele, hiszen éppen ettől fogva nőtt *száznál többre a külföldi cserekapcsolatok száma*, hanem a tömeges iratpusztulás által keletkezett látszat).

dar, RÓMER Flóris, WENZEL Gusztáv s a természettudósok közül JEDLIK Ányos és PETZVAL Ottó, továbbá a két könyvtárnok és ARANY titoknok. Annak is nyoma van a bizottsági ülések jegyzőkönyveiben, hogy a Könyvtár alapítói emléktáblájának felállítását ARANY szorgalmazta, de hogy a szövegezésben volt-e része, nem tudjuk megállapítani.

Az ARANY által írt s nemrég előkerült könyvtár-bizottsági jegyzőkönyveket a Könyvtár a közelmúltban bekötötte és az *Akadémia Levéltárával* egyesített Kézirat-tárban, ARANY egyéb kéziratosa (irodalmi és családi) emlékei között őrzi. — Az előkerült darabok közül az első 1866. márc. 27-ről kelt, az ekkor tartott ülésen a felsorolt tagok mind megjelentek. Sokféle könyvtári ügy elintézése mellett ekkor hozták azt a határozatot, hogy az ajándék- és csereküldemények megköszönése *továbbra is* a titoknok kötelessége marad. Az 1866. április 30-i ülés a DESSEWFFY elnök által korábban rendelt több ezer forint értékű könyvek számlaügyeit rendezi az első, 15 000 forintos állami segélyből. Az 1866-ból fennmaradt harmadik, június 19-i jegyzőkönyvben jórészt az akadémiai kiadványoknak nyomdaktól való átvétele, fűzése és raktározása, szétküldése, továbbá a DOBOSÁNYI könyvkötő elleni panasz szerepel, végül a kiadványokat hanyagul kezelő EGGENBERGER-cég érélyes ellenőrzése. — 1867. május 18-án és dec. 6-án, majd 1868. február 21. és 1869. február 11-én csupa könyvtár- és raktárkezelési ügy, ingyen könyvek kéréseinek felsorolása a téma ARANY *sajátkezű jegyzőkönyveiben*. Fontosabb ügy csak az a kultuszminiszterhez intézett kérelem, hogy az iskoláknak ajándékozni szokott akadémiai könyveknek, folyóiratoknak ingyenes küldését eszközölje ki a postától. Érdekes az 1870. március 2-i bizottsági jegyzőkönyv is: egyes természettudósok felszólaltak a matematikai és természettudományi munkák nagyobb számban való rendelkezése, illetve az olvasóterem és kézikönyvtár hosszabb ideig való nyitvatartása érdekében. ARANY magyarázata szerint „a természettudományi művek nem az újabb beszerzések által vannak hátrányban” a humanisztikus tárgyú munkák mögött hanem azért, mert az alapítók s adományozók könyvtárai tartalmaztak kevés természet tudományi művet. Az olvasóterem szolgálatát tisztviselőhiány miatt nem lehet meghosszabbítani s a mutatkozó zsúfoltságban csak akkor remélhető javulás, ha a pesti három könyvtár (Múzeumi, Egyetemi és Akadémiai) ügyeit rendezik s „ha a nem-tudományos célú közönség az Akadémiából kimarad.”

Az 1871. január 8-i ülés foglalkozik a *londoni kiállításra* küldendő muzeális kiadványok és kódexek ügyével, valamint az egyre szaporodó cserekapcsolatokkal. Ugyancsak szerepelnek a december 10-i és 1872. július 2-i üléseken is. Az 1874. március 1-i és, 8-i üléseken került szóba a moszkvai archeológiai intézet felhívása csereviszony létesítésére, s ugyanakkor MÁTRAY Gábor, a Múzeumi Könyvtár igazgatója, sok hiányos akadémiai sorozatuk kiegészítését kérte; a bizottság mindkét kéréshez hozzájárult. — Az 1875. november 22-i bizottsági ülésen jelentették be a Könyvtárat és akadémiai üléstermeket *központi fűtéssel ellátó kazánok elkészítését*. Érdekes, illetve szomorú, hogy még a fűtőberendezést felülvizsgáló bizottság jegyzőkönyvének elkészítését is ARANY nyakába varrták. . .

A mindennapos apróságok között a könyv-vásárlási és kötetelési számlák utalványozása, a könyvtári s egyéb akadémiai bútorok beszerzése, a különféle nyomdák árlejtésének lebonyolítása már szinte föl sem tűnik ARANY százféle hivatali elfoglaltságában. Sokkal fontosabb volt a szerepe egyes nagyobb könyvadományok és vásárlások lebonyolításában. Így pl. az 1865-ben megszerzett KAZINCZY Ferenc és Gábor-féle hagyaték (995. sz. iratok) és a TOLDY Ferenc-féle hatalmas *kézirat-gyűjtemény* (1439/1876. sz.) átvétele, illetőleg megvásárlása munkájában ARANY nemcsak mint utalványozó főtitkár, hanem mint átvételi bizottsági tag is közreműködött.

Rengeteg sok *könyvtári vonatkozású levélfogalmazmányából* legyen szabad most néhányat megemlítenünk. — Sokat levelezett ARANY a marosvásárhelyi Teleki-tékát

kezelő tanárokkal s TELEKI Domokossal a BOLYAI-hagyaték felhozatala érdekében. (1868—69. évi iratok.) Ugyancsak ő köszönte meg ékes levélben a HADIK-családnak mintegy ezerkötetes könyv- és térképaándékát (1400/1868) és a JÁSZAY-családnak a régi akadémiai tag értékes könyvtár-hagyatékát. Éveken át kutatta ARANY a külügy-minisztérium és portugáliai követségünk útján a híres Afrika-utazó MAGYAR László *kézírtos műveit*, míg végre 1868-ban kiderült, hogy valahol Afrikában elégték a becses művek. ARANY köszönte meg a RÁTH Károly-féle nagy könyv- és kézírathagyatékot is.

Mindjárt hivatalba lépése után sürgette a Helytartótanácsnál a *nyomdai kötelese példányok beküldésének* erélyesebb elrendelését és a hanyag nyomdászok megbüntetését, Évente egy-két ilyen tárgyú fogalmazványa bizonyítja, hogy a kötelesepéldány-szolgáltatás akkoriban milyen rendetlen és pontatlan volt.

Érdekes a TÓTH Lőrinc akad. r. tag, pénztárnokhoz intézett irata is, 1869. április havából (1400. sz. iratcsomóból a 253. sz. fogalmazvány), amelyben közli, hogy az államegély rendszerességének reményében a fő- és alkönyvtárnokok *fizetésének javítására évente* 400, illetve 300 forint, egy fölveendő könyvtári írnok fizetésére pedig évi 300 forint fordítható. Említésre méltó még a TOLDY Ferenc bizottsági elnökhöz intézett levele is, az *olvasóterem módosított szabályzatáról* (1872. évi 1500. iratcsomóból az 58. sz. fogalmazvány).

Kiemelkedő jelentőségű volt az a munka, melyet ARANY az Akadémiai Könyvtárat is érintő 1873. évi nagyszerű *nyomdatörténeti kiállítás* (a hazai nyomdászat negy-száz éve emlékére) előkészítése körül is végzett. Sokat fáradozott, levelezett ebben az ügyben, pl. ő kérte föl ünnepi előadásra TOLDY-t és ismertető írására SZABÓ Károlyt. Bécsből is iparkodott kézirat-, illetve könyvritkaságokat kölcsönözni a kiállítás számára (376, 495, 447 és 208/1873. sz. iratok).

Ia mindezekon felül még azt is megemlítjük, hogy az évente megtartott nagygyűléseken ARANY feladata volt a főtktári jelentés keretében beszámolni a Könyvtár belső életéről, fejlődéséről, gyarapodásáról s nem egyszer a kutatók informálásáról, — akkor körvonalaiban vázoltuk azt a történelmi fontosságú munkásságot, amelyet ARANY János az Akadémiai Könyvtár fejlesztése és fenntartása érdekében oly hosszú dőn át kifejtett.

GERGELY PÁL

JEAN ARANY ET LA BIBLIOTHÈQUE DE L'ACADÉMIE

Jean Arany était pendant deux dizaines d'années en relation étroite avec la Bibliothèque de l'Académie. — Voyons ce que cette relation signifiait dans la vie du grand poète et du littérateur savant? — La bibliothèque était un moyen d'aide dans son activité de poète, de rédacteur, d'esthéticien et d'historien de la littérature. (Il suffit si nous nous en référons à sa dissertation de réception: „*Zrínyi et le Tasse*”, dont il fit les derniers traits de plume dans la bibliothèque.) Depuis qu'il s'était établi à Pest il devint un habitué de la bibliothèque, casée en ce temps-là au IIe étage de la maison Károlyi-Trattner encore existante dans la rue Petöfi de nos jours. Comme académicien il a obtenu plus facilement les oeuvres et les revues hongroises et étrangères dont il avait besoin.

L'on sait de sa correspondance avec Charles Szász qu'il avait étudié à plusieurs reprises les ouvrages publiés et inédits du „plus grand Hongrois” avant de perpétuer sa mémoire dans l'ode „*A la mort de Széchenyi*”. — Plus tard il feuilletait souvent les différentes éditions des chroniques latines, grecques, allemandes sur l'époque d'Attila quand il composait une de ses plus belles épopées: *La mort de Buda*, avec laquelle il remporta un grand prix de 200 pièces d'or. Entretemps il fut élu directeur de la Société Kisfaludy et comme dirigeant de l'édition des traductions des oeuvres dramatiques françaises, anglaises et espagnoles il se servit de beaucoup de livres de la bibliothèque. Lorsqu'il donna la forme définitive à sa traduction de *Hamlet* et de *Roi Jean* il fit usage de différentes éditions anglaises et allemandes commentées. Ces deux traductions équivalentes à l'original de Shakespeare et celle du *Songe d'une nuit d'été* restent insurpassables. — Les notes de son fils nous communiquent que depuis 1868 il a souvent emprunté les oeuvres

de Virgile, Ovide, Tacite, Jules César, Plaute et qu'il avait une préférence pour ces deux derniers et pour Aristophane le grand auteur de comédies. A partir de 1870 il a traduit en 4 années toutes les 14 comédies d'*Aristophane* partie au petit jour avant les heures du bureau, partie pendant ses vacances à Karlsbad où il emporta toujours les volumes différents du grand auteur grec (les éditions de Bothe, Droysen etc). Il aimait les poésies de Burns, Shelley et Moore et les empruntait souvent à la bibliothèque. Sa „période de silence" durant sa fonction à l'Académie a été interrompue justement par ses traductions des poésies de Burns et Moore.

Voici quelques exemples en ce qui concerne l'aide que Arany avait reçue de la bibliothèque. Examinons maintenant *ce que la bibliothèque lui a dû?* Cela se tient avec sa fonction de secrétaire général de l'Académie. Les écrits retrouvés et rangés récemment nous apportent un point d'appui pour esquisser son activité (plus de 330 procès verbaux des sessions et plus de 4100 brouillons de lettres se sont retrouvés).

La bibliothèque de l'Académie n'était pas un organe autonome dans les premières dizaines d'années de son existence et elle n'avait pas sa propre administration. La tâche de ses 2—3 employés était bornée à la manutention de la bibliothèque. Les devoirs de l'administration étaient accomplis par le secrétariat. Arany fut élu secrétaire (depuis 1870 secrétaire général) en 1865 sur recommandation du vice-président Joseph Eötvös. Aussitôt après ce fut le déménagement de la bibliothèque de son logis loué dans le nouveau palais qui lui donna beaucoup de travail. Sur une pièce enregistrée le 22 mars nous trouvons sa remarque „le jour de l'emménagement". Le rangement des livres par branches scientifiques commença au mois de mai sous la direction de Paul Hunfalvy.

A la première séance tenue le 24 avril dans la nouvelle salle des conférences les membres de l'Académie furent invités par une circulaire de Arany. Il eut soin même du placement des académiciens. Sa propre place il la désigna entre celles de Jókai et Czuczor.

Toutes les affaires du secrétariat devaient passer par sa main, par ses soins : le contrôle de l'achèvement de la construction du palais, l'ameublement, l'inauguration de la Galerie Nationale de tableaux, l'enregistrement du courrier quotidien, les réponses, les invitations aux séances, le programme des séances, les procès verbaux, la correction des épreuves des publications de l'Académie etc. Il eut soin des discours funèbres, des tombes d'honneur des membres défunts et souvent il s'était chargé volontairement de guider les visiteurs dans le nouveau palais. Il fut d'office rédacteur de l'*Almanach*, des *Annales* et des *Comptes-rendus* de l'Académie. Toutes ces affaires officielles, ainsi que la mort de sa fille unique et l'état de sa santé l'avaient détourné pour quelque temps de sa Muse.

Il prit sa part même à tous les problèmes de la bibliothèque. Les envois reçus à titre gracieux ou en échange et les exemplaires dûs au dépôt légal il les remit à la bibliothèque tous les quinze jours avec une liste d'ensemble. Plusieurs centaines de ces listes figurent parmi les écrits mentionnés avec sa signature et avec celles des bibliothécaires réceptionnaires Paul Hunfalvy ou Joseph Budenz linguistes de renommée universelles

Il s'occupait aussi de la correspondance des *relations d'échange*. Ses brouillons de lettres écrits en français, anglais et allemand en font la preuve. C'était lui qui devait convoquer la Commission de la Bibliothèque plusieurs fois par an et tenir le procès verbal de la séance. Un tel document de 1865 nous fait savoir qu'il prit sa part à la rédaction des statuts de la bibliothèque. L'achat des livres revint aussi au secrétaire général, ainsi que le contrôle de l'expédition des publications académiques.

C'était au temps de Arany qu'on a commencé d'enrichir le stock des ouvrages des sciences naturelles. Les travaux de l'organisation préliminaire en faveur de la participation de la bibliothèque à l'exposition de livres à Londres en 1871 et à l'exposition du 4e centenaire de la typographie hongroise furent entrepris par Arany. A l'occasion de cette dernière il invita François Toldy à tenir une conférence sur l'histoire de l'imprimerie.

Il eut son rôle important dans l'achat des publications et dans l'acquisition des grands dons de livres, comme par exemple de la succession de *Gabriel et François Kazinczy*, de la riche collection de manuscrits de *Toldy*, des manuscrits des *deux Bolyai*, des grandes collections de la famille *Jászay*, de la collection *Hadik* et de *Charles Ráth*. Il insista presque chaque année auprès du ministère de l'instruction publique et auprès des imprimeries sur la livraison exacte des exemplaires dûs au dépôt légal.

Si nous y ajoutons encore ses *rapports de secrétaire général* faits à l'*assemblée générale* annuelle sur l'état de la bibliothèque, sur son enrichissement etc., alors nous n'avons esquissé que vaguement l'activité d'importance historique déployée par Arany pendant de longues années dans l'intérêt de la Bibliothèque de l'Académie.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRÁNAK KIADVÁNYAI

- [1.] Haraszthy Gyula: *A 130 éves Akadémiai Könyvtár*. Bp. 1956.
2. Berlász Jenő — Szakmáryné Németh Mária: *A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának múltja és jelene*. Bp. 1956.
3. Csapodi Csaba: *A legrégebb magyar könyvtár belső rendje*. Bp. 1957.
4. Berlász Jenő: *Az Akadémiai Könyvtár kéziratárának átalakulása*. Bp. 1957.
5. Haraszthy Gyula: *Az Országos Könyvtárügyi Tanács és a magyar könyvtárügy időszervi kérdései*. Bp. 1958.
6. Gergely Pál: *Arany János és az Akadémia Könyvtára*. Bp. 1958.

